

Kırsal Göç Olgusunun Sosyo-Ekonomik Etkileri

Nuray Demir^{1*+}

¹Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum

*Sorumlu Yazar ve Sunucu⁺: ipcioglu@atauni.edu.tr

Sunum/Bildiri Türü: Sözlü/ Tam Metin

Özet – Göçler tarih boyunca dinamik olarak yaşanan toplumu farklı seviyelerde etkileyen ve ülkelerin kalkınması üzerinde derin izler bırakan yer değişimleridir. Ayrıca, insanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafi alanı terk edip başka yerlere yerleşerek yaşamlarını devam ettirmeleri de göç olarak tanımlanabilmektedir. Kırsal göç ise, kırsal alanlarda yaşayan insanların yeni yaşam alanlarına taşınması olup, bu hareket daha çok kırdan kente doğru olmaktadır. Türkiye’de kırdan kente göç, 1950’li yıllarda sanayi devrimi ile başlamış ve hala artan şekilde devam etmektedir. Kırsal alanda yaşayan nüfusun büyük bir bölümü tarımsal faaliyet ile hayatlarını idame ettirmektedirler. Artan nüfus ile tarımdan sağlanan gelirin yetersiz kalması, tarım arazilerinin çeşitli nedenlerle parçalanmasıyla tarım işletmelerinin düşük gelirli küçük işletmelere dönüşmesi, tarımsal üretimde yeni gelişmeler ile makine kullanımının artmasıyla iş gücüne olan talebin azalması gibi özellikle ekonomik kökenli nedenlerle köyden kente göçü artan bir şekilde gerçekleştirmektedir. Türkiye’de 2018 yılı dikkate alındığında, ortalama 80 milyon nüfusun sadece 6 milyonu köylerde yaşamaktadır. Artan kırsal göç, tarımsal üretimde çalışacak genç işgücünün azalmasına, terk edilen arazilerin atıl şekilde kalmasına, kırsal yoksulluğun artmasına ve tarımda üretim ve verimin düşmesiyle birlikte ülke olarak dışa bağımlılığımızın artmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada, çeşitli istatistik kaynaklar kullanılarak, kırsal göç olgusu bütün yönleriyle ele alınmış ve sebepleri, etkileri ve neden olduğu problemlere yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler – Kırsal Göç, Sosyo-Ekonomik Etkiler

Socio-Economic Effects of Rural Migration

Abstract-Migrations are displacements that affect the dynamically experienced society at different levels throughout history and leave deep traces on the development of countries. In addition, migration can be defined as people leaving their geographic area for various reasons and moving to other places. Rural migration, on the other hand, is the transfer of people living in rural areas to new living spaces and this movement is mostly from rural to urban areas. migration from rural to urban in Turkey began with the industrial revolution in the 1950s and still continues increasingly. A large part of the population living in rural areas live their lives through agricultural activities. With the increasing population, inadequate income from agriculture, the fragmentation of agricultural lands for various reasons, the transformation of agricultural holdings into low-income small enterprises, new developments in agricultural production and the decrease in the demand for labor force with the increase in the use of machinery, especially the migration from the village to the city due to economic reasons. Considering Turkey in 2018, an average of 6 million live in the village's population of just 80 million. Increasing rural migration leads to a decrease in the young labor force to work in agricultural production, the abandonment of the abandoned land, the increase of rural poverty and the increase in our dependence on the country as a result of the decrease in production and productivity in agriculture. In this study, using various statistical sources, the phenomenon of short migration is discussed in all aspects and solutions are proposed for the causes, effects and the problems caused.

Keywords - Rural Migration, Socio-Economic Impacts

GİRİŞ

Göç her literatürde farklı olarak tanımlanmıştır. Bir literatürde siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların

buldukları, oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine ya da başka bir ülkeye gitme eylemi olarak tanımlanırken [1], diğer bir literatürde, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını

ifade edilmekte [2], bir diğer literatürde ise, göç en genel tanımı ile insanların bir yerden başka bir yere değişik sebepler yüzünden hareket etmesidir. Göçün oluşması için bir yer değiştirmenin “anamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre” içinde gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir [3].

Kırsal alanlardaki yerleşmelerden şehirlere olan göçler ise kırsal göç olarak adlandırılmaktadır. İnsanların yeryüzünde yaşamaya başladığı dönemden beri var olduğu düşünülen göç hareketleri, her geçen gün artarak devam etmektedir.

Göç, insan hayatında her zaman yer almıştır. İnsan çeşitli sebepler nedeniyle göç etmiş ve hâlen de göç etmeye devam etmektedir. Göçler ülke içerisinde cereyan ediyorsa iç göç, ülke sınırını aşıyorsa dış göç (uluslararası göç) olarak isimlendirilir.

Göçler farklı literatürlerde çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Göçleri Petersen [4] dört değişik şekilde tasnif etmiştir: İlkel göç, zorlama ile yapılan göçler, serbest göç, kitlesel göç Yalçın [5] Akkayan [6] göçleri iç göç bağlamında; güdümlü, mevsimlik, daimi, kademeli ve kademesiz olarak beş gruba ayırmıştır. Birçok farklı literatürlerde de buna benzer sınıflandırmalar yapılmıştır. Bütün bu göç sınıflandırmalarından yola çıkarak genel itibarıyla göçleri Tablo 1’te görüldüğü gibi sınıflandırılabilir.

Tablo1. Göçlerin sınıflandırılması

İrade Esasına Göre Göçler	Gönüllü Göçler	Zorunlu Göçler
Göçün Yoğunluğu Esasına Göre Göçler	Kitlesel Göçler	Bireysel Göçler
Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler	İç Göçler	Dış Göçler
Yerleşim Sürelerine Göre Göçler	Geçici Göçler	Sürekli Yerleşmek Amacıyla Yapılan Göçler

Kaynak: [7], [8]

İç göç ve dış göçlerin tarihine bakılacak olur ise, II. dünya savaşından sonra, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı bir kentleşme yaşanmış, Türkiye’de az gelişmiş bir ülke olarak bu gelişmelerden etkilenmiş ve kırdan kente olan göçler artmaya başlamıştır. Genellikle göç olgusunun ortaya çıkmasında, nüfus artış hızının ivme kazanması ve tarımsal kesimde hızlı bir mekanizasyona gidilmesi etkili olmuştur [9].

Göçler ilk başlarda köyden kente doğru olurken, daha sonraları da küçük ile orta ölçekli kentlerden büyük kentlere doğru olarak devam etmiştir. 2017 yılı verilerine göre yaklaşık 80 milyon nüfusun sadece 6 milyonu köylerde yaşamaya devam etmektedir [10]. İç göç verileri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de kırsal iç göç verileri

İller	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç
En fazla göç alan iller			
Ankara	188 100	156 058	32 042
Kocaeli	87 796	60 258	27 538
İzmir	127 394	102 776	24 618
Bursa	86 119	64 905	21 214
Tekirdağ	55 391	34 658	20 733
En fazla göç veren iller			
Ağrı	15 088	32 479	- 17 391
Van	31 971	48 269	- 16 298
Adana	49 509	62 834	- 13 325
Şanlıurfa	40 058	52 648	- 12 590
Ordu	28 111	40 305	- 12 194
Erzurum	26 624	37 358	- 10 734

Kaynak: [11].

Türkiye, doğusunda ve güneyinde çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü konumundadır. Orta Doğu’daki ve özellikle komşu ülkelerdeki çatışma, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların varlığı, doğu sınırlarının dağınık ve kontrolünün zor olması, Ege ve Akdeniz sahillerinin coğrafi yapısının yasadışı geçişlere uygunluğu gibi nedenlerle, Türkiye, Avrupa Birliği (AB) ülkelerine geçmeyi hedefleyen göçmenler için geçiş güzergâhı durumundadır. Özellikle son yıllarda artan ekonomik ve bölgesel gücüyle Türkiye, düzenli ve düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline

gelmiştir. Tüm bu etkenler dikkate alındığında, göç, Türkiye'nin ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik yapısını, kamu düzeni ve güvenliğini derinden etkilemektedir [12].

Türkiye'nin kurulmasında ve ulus-devlet olarak şekillenmesinde "içe ve dışa doğru gerçekleşen büyüklü küçüklü ama sürekli göç dalgaları" önemli rol oynamıştır [13]. Bu göçler özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yoğunlaşmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile başlayan ve 1950 yıllarına kadar devam eden uluslararası göçler, Türk ulusunun inşasında ve türdeş (homojen) bir toplum yaratılmasında nasıl önemli rol oynadıysa, 1950'lerde tarımda makineleşme ve sanayileşmeyle başlayan iç göçler de, 1960'larla birlikte dış göçü hazırlayan etmenlerden birisini oluşturmuştur. İnsanlar önce köyden kente göç etmiş ve sonra özellikle kentleşmenin olumsuz etkisi ve Avrupa'nın iş gücüne olan talebi ile birleşerek insanların dışarıya göç etmesine zemin hazırlamıştır [14], [15]. Türkiye'ye ait dış göç verileri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo2. Türkiye'de kırsal dış göç verileri

	TC Vatandaşı	Yabancı Uyruklu	Toplam
Nüfus	79 891 464	919 061	80 810 525
Türkiye'ye gelen göç	101 772	364 561	466 333
Türkiye'den giden göç	113 326	140 314	253 640
Net Göç	-	-	212 693
En fazla göç alan iller	İstanbul Ankara Samsun Antalya Yalova		
En fazla göç veren iller	Bursa Bingöl Muş Diyarbakır Şırnak		

Kaynak: [11].

Aslında köylerden kente yaşanan ilk göçlerin sebebi köylerde yaşanan ekonomik yoksunluktur. Göçler ilk başlarda köyden kente doğru olurken, daha sonraları da küçük ile orta ölçekli kentlerden büyük kentlere doğru olarak devam etmiştir. Köyden kente olan iç göçlerin nedenlerinden biri de köyün itici ve kentin çekici özellikleri olmuştur. Kırsal alandan kişileri itici faktörler, köyde artan hızlı nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağılmış toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, kan davaları, toprağın miras yoluyla paylaşılması ve bazı kişilerde yoğunlaşması, tarımda makineleşmeyle ortaya çıkan işsizlik, terör ve güvenlik sorunları olmuşken, çekici faktörler ise;

köy-kent gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık istemi, ulaşım ve iletişim, köy-kent gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık istemi, ulaşım ve iletişim olanakları, iş bulma ümidi, daha yüksek hayat standardı isteği ve kentlerdeki toplumsal ve kültürel olanaklardan yararlanma imkânları olmuştur [16], [17]. Bütün bu sayılan nedenler Şekil 1'de gruplandırılmıştır.

Şekil 1. Göçlerin nedenleri

Kaynak: [1].

SONUÇ

Türkiye'de yaşanan iç göçler ve dış göçler nedeniyle gerek köyler de, gerekse kentlerde değişimler meydana gelmektedir. Köy ve kent kültürlerinde göç nedeniyle değişimler yaşanmış ve halen de yaşanmaya devam etmektedir. Alışlagelen köy ve kent kültürleri zamanla değişmiş ve yeni düzenlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu oluşan düzenler bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerin sonucunda doğal olarak bazı sorunlarda yaşanmış ve yaşanmaktadır. Yaşanan sorunları; siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak sınıflandırılabilir. Kentlerde yaşanan sorunlar; hızla artan sanayileşme sonucu, yaşanan çarpık kentleşme ve gecekondulaşmanın artması ve buna bağlı olarak yaşanan bir depremde daha fazla can kaybının yaşanacak olması, yanlış arazi kullanımı, imar sahası dışında yer alan tarım alanlarının zamanla konut alanlarının baskısı altında kalarak zorunlu imara açılması, kaynakların kentleşmeye orantılı kullanılmaması, kentlerde suç oranlarının artması, sağlık, eğitim, istihdam sorunları yaşanması, kentlere gelen göçmenlerin kayıt-dışı ikincil ekonomik sektöre yönelmeleri, özellikle kentlerde çevresel sorunlarının yaşanması, plansız yapılaşmanın sonucunda altyapı yetersizlikleri yaşanması, göçmenlerin; kültürel uyum sorunları ile psikolojik sorun yaşamaları, işsizlik ve yoksullukla sokakta yaşayan insanların sayısının artması ve vasıfsız işgücü sayısının artması, bölgeler arasında dengesizliğin artmasıdır [7].

Köylerdeki yaşanan sorunlar ise; köy nüfuslarının hızla azalması, köy ekonomisinin şekil değiştirmesi, tarım ve hayvancılığın azalması ve böylece zorunlu tüketim maddeleri üreten ve sanayinin en önemli

hammadesi olan tarımsal üretimin sekteye uğraması ve bu durumda ülkede yaşanan üretim kıtlığı ve dışa bağımlılığında kapılarının açılmasına neden olmaktadır. Ayrıca genç ve girişimci nüfusun kaybedilmesi ile heyecanını ve gücünü kaybetmiş yaşlı nüfusun köylerde kalması ve bu kişilerinde tarımsal faaliyetten vazgeçtikleri kırsal nüfusun sayısal olarak giderek azaldığı sonucu çıkarılabilir. Yaşanan problemlerin en önemli nedenlerinden birisi ekonomik yoksunluk olduğu düşünüldüğünde kişilerin bulunduğu yerde kalabilmesi için, gelirin ve yaşam kalitesinin artırılmasına çalışmak, kırsal alanların yatırım cazibesinin artırılması, verilecek eğitimler ile yaptığı faaliyetten daha iyi verim almasına destek olmak, ürettiği ürünün pazarlanmasında destek olmak ve üretilen ürünün değerlendirilmesinde en iyi örgütlenme şekli olan kooperatif sayısının artırılmasına çalışmak problemlerin giderilmesinde oldukça önemli olacaktır.

KAYNAKLAR

- [1] (2019) [Online]. Erişim: <https://www.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=f05d4ff066bc42f7801c95642574f738>
- [2] E. Tümertekin and N. Özgüç, *Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1998.
- [3] S. Erder, *Refah toplumunda "getto" ve Türkler*. Teknografik Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1986.
- [4] W. Petersen, *A general typology of migration*. In C.J. Jansen (Ed), *Readings in the sociology of migration*,. Pergamon Press, New York 1996.
- [5] C. Yalçın, *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- [6] T. Akkayan, *Göç ve değişim*. İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları Basımevi. İstanbul, 1979.
- [7] H. Bostan, "Türkiye'de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri, " *Coğrafya Dergisi*, vol. 35, pp.1-16. 2017.
- [8] (2019) [Online]. Erişim: <http://goc-cesitleri.nedir.org/>
- [9] İ. Tekeli and L. Erder, *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-26, Ankara. 1978.
- [10] (2019) [Online]. Erişim: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047
- [11] (2019) [Online]. Erişim: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067
- [12] (2019) [Online]. Erişim: <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>
- [13] A. Gürsoy, *Göç*, U. Tanyeli., Ed., *Üç kuşak Cumhuriyet içinde* (pp. 60-68). Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını. İstanbul: Türkiye 1998.
- [14] A. İçduygu, and T. Ünal, *Türkiye'de içgöç: Sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri*.1998.
- [15] A. İçduygu Ed., *Türkiye'de içgöç konferans Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997 içinde* (s. 38-55). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.,1997.
- [16] H. Başel, "Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin Ve İç Göçün Nedenleri. " *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Vol. 53, pp.515-542. 2007.
- [17] F. Çelik, "İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi. " Erciyes Üniversitesi *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol. 27. 2006.